

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)
मराठी (विशेषस्तर पेपर –३) (S-3)
पुनर्रचित अभ्यासक्रम आराखडा
सन २०१५-२०१६ पासून

साहित्यविचार – S-3

❖ अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट्ये:-

- १) साहित्याचे स्वरूप समजावून घेणे.
  - २) साहित्याची प्रयोजने समजावून घेणे.
  - ३) साहित्यनिर्मितीची प्रक्रिया समजावून घेणे.
  - ४) साहित्याची भाषा समजावून घेणे.
  - ५) साहित्याची आस्वाद प्रक्रिया समजावून घेणे.
  - ६) साहित्यिक अभिरुची समजावून घेणे.
  - ७) साहित्य आणि समाज यातील परस्परसंबंध समजावून घेणे.
  - ८) साहित्यप्रकाराची संकल्पना समजावून घेणे.
  - ९) वाङ्मयीन मूल्ये समजावून घेणे
-

प्रथम सत्र

एकूण तासिका— ४८

१. साहित्याचे स्वरूप:—

- १) शास्त्रीय साहित्य आणि ललित साहित्य यांमधील भेद
- २) साहित्याचे शब्दरूप
- ३) साहित्यातून व्यक्त होणाऱ्या अनुभवांचे विशेष — वास्तव आणि कल्पित यांचा संबंध, संवेदनात्मकता — भावनात्मकता — वैचारिकता, सेंद्रियत्व, सूचकता, विशिष्ट आणि विश्वात्मकता.

२. साहित्याचे प्रयोजन:—

- १) प्रयोजन म्हणजे काय?
- २) प्रयोजन आणि परिणाम यांमधील भेद.
- ३) साहित्याची प्रयोजने —
  - अ) मम्मटाची प्रयोजने
  - ब) पाश्चात्यांची प्रयोजने:— इच्छापूर्ती — जिज्ञासातृप्ती — विरेचन — आत्माविष्कार अनुभवविश्वाची समृद्धी — स्वप्नरंजन—उद्बोधन—प्रचार—मनोरंजन—आनंद.
- ४) या प्रयोजनांचा लेखक व वाचक तसेच कलावादी, जीवनवादी या दृष्टीने विचार.

३. साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया:—

- १) साहित्याच्या निर्मितीचे स्वरूप
- २) साहित्यनिर्मितीच्या शक्ती—१) प्रतिभा २) कल्पनाशक्ती ३) स्फूर्ती
- ३) प्रतिभाव्यापार व स्वप्नव्यापार
- ४) साहित्याची निर्मिती प्रक्रिया आणि साहित्यिकाचे व्यक्तिमत्त्व — १) संवेदनक्षमता

२) शैशववृत्ती ३) अनुभव समृद्धी ४) विद्वत्ता ५)लेखकाचा जीवनविषयक दृष्टिकोण. ६) लेखकाचा साहित्यविषयक दृष्टिकोण.

४. साहित्याची भाषा:—

- १) व्यवहारभाषा, शास्त्रीय साहित्याची भाषा व साहित्याची भाषा यांच्यातील भेद.
- २) शब्दार्थाचा वक्रव्यापार
- ३) भाषेचे नादरूप
- ४) अलंकार
- ५) रूपक
- ६) प्रतिमा
- ७) प्रतीक
- ८) प्राक्कथा
- ९) शैली विचार — १) लेखक तशी शैली २) आशय तशी शैली ३) साहित्यप्रकार तशी शैली.

द्वितीय सत्र

एकूण तासिका— ४८

५. साहित्याचा आस्वाद:—

- १) आस्वाद म्हणजे काय ?
- २) आस्वाद प्रक्रिया
- ३) आस्वादकाला आवश्यक असणारे गुण
- ४) आस्वादातील अडथळे

६. साहित्याची सामाजिकता:—

- १) साहित्य आणि समाज यांचे परस्परसंबंध
- २) लेखकाची सामाजिकता

- ३) भाषेची सामाजिकता
- ४) कलात्मक अनुभवातील सामाजिकता
- ५) वाचकाची सामाजिकता
- ६) साहित्यातील सामाजिकतेला वैश्विक रूप प्राप्त होते काय?
- ७) बांधीलकीची संकल्पना व साहित्यिकाची बांधीलकी.

७. साहित्यिक अभिरुची

- १) अभिरुची म्हणजे काय?
- २) अभिरुची आणि सौंदर्यदृष्टी.
- ३) अभिरुची आणि औचित्य.
- ४) अभिरुची भिन्नतेची कारणे.
- ५) अभिरुची नियत करणारे घटक — सांस्कृतिक पर्यावरण, आर्थिक पर्यावरण, वाङ्मयीन पर्यावरण.

८. साहित्यप्रकाराची संकल्पना:—

- १) साहित्याच्या वर्गीकरणाची शक्याशक्यता
  - २) साहित्याच्या वर्गीकरणाची आवश्यकता
  - ३) साहित्याच्या वर्गीकरणाची तत्त्वे— माध्यमभिन्नता, प्रस्तुतीकरणाची पद्धती, प्रस्तुतीकर्त्याचा दृष्टिकोण व प्रस्तुतीकरणाचा काळ
  - ४) साहित्याचे ठळक प्रकार — कथा, कादंबरी, काव्य, नाटक.
-

संदर्भ साहित्य

- १) साहित्यविचार — डॉ. अ. वा कुलकर्णी
- २) साहित्यविचार (संपा.) डॉ. द.दि.पुंडे, डॉ.स्नेहल तावरे
- ३) काव्यशास्त्र प्रदीप — डॉ. स.रा.गाडगीळ
- ४) वाङ्मयीन शैली आणि तंत्र — म.द.हातकणंगलेकर,
- ५) साहित्यविचार — भालचंद्र खांडेकर

- ६) साहित्य व सामाजिक संदर्भ — रा.ग.जाधव
  - ७) साहित्य व समाज — संपादक डॉ. विलास खोले
  - ८) साहित्य व सामाजिक संदर्भ — डॉ. अंजली सोमण
  - ९) कविता आणि प्रतिमा — सुधीर रसाळ
  - १०) सृजनात्मक लेखन — डॉ. आनंद पाटील
  - ११) काव्याची भूषणे— प्रा.म.वा.धोंड
  - १२) साहित्यशास्त्र स्वरूप व समस्या — डॉ. वसंत पाटणकर
  - १३) आधुनिक मराठी साहित्य व सामाजिकता —संपादन—डॉ.विद्यागौरी टिळक,
डॉ. मृणालिनी शहा.
  - १४) साहित्यमीमांसा व समाजदर्शन — डॉ. स.रा.गाडगीळ
  - १५) भारतीय साहित्यविचार — ग.त्र्यं. देशपांडे
  - १६) भारतीय साहित्यविचार — डॉ. लीला गोविलकर
  - १७) साहित्यविचार — डॉ. चं.वि.जोशी, डॉ. वेदश्री थिगळे
  - १८) पाश्चात्य साहित्यविचार — बालशंकर देशपांडे
  - १९) साहित्य स्वरूप आणि समीक्षा— वा. ल. कुलकर्णी
-

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

साहित्यविचार S-3

प्रथम सत्र

प्रश्नपत्रिका स्वरूप व गुणविभागणी आराखडा

वेळ — २ तास

एकूण गुण — ६०

प्र. १ला — खालील प्रश्नांची २० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. गुण — १४

यामध्ये एकूण १० प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही ७ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न २रा — खालील प्रश्नांची ५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. गुण — ८

यामध्ये एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही २ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न ३रा — खालील प्रश्नांची १५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. गुण — १८

यामध्ये एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही ३ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न ४ था — खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. गुण — २०

यामध्ये एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही २ प्रश्न सोडवावेत.

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)
साहित्यविचार S-3
वार्षिक प्रश्नपत्रिका स्वरूप आणि गुणविभागणी आराखडा
(सन २०१५ – १६ पासून)

वेळ — ३ तास

गुण — ८०

प्र. १ला — खालील प्रश्नांची २० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा.

गुण — २०

यामध्ये द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण १३ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही १० प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न २रा — खालील प्रश्नांची ५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा.

गुण — १०

यामध्ये द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही २ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न ३रा — खालील प्रश्नांची १५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा.

गुण — २०

अ) प्रथम सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

ब) द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

प्रश्न ४ था — खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा.

गुण — ३०

अ) प्रथम सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

ब) द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.